

Den norske Revisorforening
Postboks 5864 Majorstuen
0308 OSLO

Saksbehandler: Jo-Kolbjørn Hamborg
Dir. tlf.: 22 93 99 06
Vår referanse: 09/6967
Deres referanse:
Arkivkode: 620.1
Dato: 22.09.2009

HØRINGSUTTALELSE - NYE REVISJONSSTANDARDE: RS 700, 705, 706, 710 OG 720

1. Innledning

Kredittilsynet viser til Revisorforeningens e-post 2. juli 2009, samt senere kontakt i saken.

Høringsuttalelsen til ovennevnte standarder bygger i store trekk på Kredittilsynets høringsuttalelse i brev datert 24. august 2006, til tidligere oversendte forslag til ny RS 700 og RS 701. Kredittilsynet er særlig opptatt av innholdet i forslaget til revisjonsberetning, slik det fremgår av eksempler til RS 700, 705, 706 og 710.

Utgangspunktet for Kredittilsynets merknader i det følgende er de krav til innholdet i revisors beretning som fremgår av revisorloven § 5-6. Kredittilsynet legger til grunn at disse kravene er uttømmende, og at det ikke er adgang til å avvike fra det minimum som bestemmelsen oppstiller.

I punkt 2 er det gitt enkelte generelle kommentarer til forslaget til standardene. Forslaget til standard revisjonsberetning i RS 700, RS 705, RS 706 og RS 710 er kommentert særskilt i punktene 3 til og med 6. Kredittilsynets øvrige merknader til forslag til RS 705 og RS 706 er gitt under punkt 7. Som det fremgår under punkt 8, har Kredittilsynet ingen kommentarer til oversendt forslag til RS 720. Kredittilsynets oppsummerende merknader til forslag til RS 700, RS 705, RS 706 og RS 710 er gitt under punkt 9.

2. Generelt

Også de nye høringsforslagene til standard revisjonsberetninger bærer klart preg av å være en oversettelse av det som er lagt til grunn av IFAC. Etter Kredittilsynets mening er det uheldig. I tillegg til at teksten blir språklig tungt tilgjengelig, knyttes den i mindre grad til revisorloven som er den som er bestemmende for kravene til revisjonsutførelse i Norge. Kredittilsynet reiser på denne bakgrunn spørsmål ved om ikke de ulike standardberetningene ville fungert som en mer hensiktsmessig veiledning for medlemmene, dersom de i sterkere grad hadde vært tilpasset norsk regelverk.

Det sentrale er likevel at revisjonsberetningen er revisors kommunikasjonsmiddel til brukerne av årsregnskap mv. Som påpekt av Revisorlovutvalget i NOU 1997:9 på side 54, er det vesentlig at beretningen har en slik form at det ikke kan reises tvil om hva revisor har ment. Utgangspunktet må derfor være at revisjonsberetningen i størst mulig utstrekning har en utforming som gir revisjonsklienter og brukere sikkerhet for at revisjonen er gjennomført med den kvalitet som norsk lovgivning krever, og at revisjonsberetningen i form og innhold ikke er i strid med denne. For enheter som er under vårt tilsyn, er også Kredittilsynet en bruker av revisjonsberetningene som avgis. Kredittilsynet har derfor en egen interesse i revisjonsberetningens innhold og utforming som går ut over å ha en mening av om standarden i form og innhold, må anses for å være i strid med revisorlovgivningen.

3. Revisjonsberetningens overskrift

Forslaget til overskrift i revisjonsberetningen er ”Uavhengig revisors beretning”. Det må legges til grunn at overskriften må forstås slik at revisor erklærer at man er uavhengig av oppdragsgiveren det avgis beretning for.

Kredittilsynets er fortsatt av den oppfatning at det ikke bare er unødvendig med en slik presisering i revisors beretning til årsregnskapet, men at den også er egnet til å skape uklarhet og usikkerhet. Det vises til revisorloven § 1-1 annet ledd som fastslår at revisjon av revisjonspliktiges årsregnskap skal foretas i samsvar med bestemmelsene i revisorloven, og at tilsvarende gjelder revisjon av årsregnskap for noen som ikke er revisjonspliktige, dersom revisor avgir revisjonsberetning, eller på annen måte gir uttrykk for at regnskapet er revidert. Dette innebærer at kravene til revisors uavhengighet etter revisorloven kapittel 4 vil måtte oppfylles når en revisor avgir revisjonsberetning. I tillegg vil innføring av begrepet ”uavhengig revisor” skape usikkerhet rundt spørsmålet om det kan eksistere beretninger som avgitt av revisorer som ikke er uavhengige.

Etter Kredittilsynets mening bør derfor overskriften på revisors uttalelse i sammenheng med revisjon av årsregnskap for revisjonspliktige være "revisjonsberetning". Kredittilsynet kan ikke se at det i dette ligger et annet innhold enn det som i engelsk omtales som "Independent Auditor's Report".

4. Oppdelingen av revisjonsberetningen

Etter revisorloven § 5-1 omfatter revisjonens innhold i Norge mer enn revisjon av årsregnskapet alene. Av revisorloven § 5-6 fremgår det at revisor skal avgi én beretning.

I høringsforslaget til standardberetning legges opp til at det gis en konklusjon for årsregnskapet og en konklusjon for ”øvrige forhold etter krav i norsk lov”. For det første gir oppdelingen et inntrykk av at de plikter revisor har etter revisorlovgivningen, som går utover det å revidere den rene regnskapsinformasjonen, ikke inngår som ledd i en ”ordinær” revisjon. Dette er uheldig.

På generelt grunnlag vil Kredittilsynet dessuten uttrykke skepsis til hensiktsmessigheten av en slik todeling. Det pekes i denne sammenheng på at det ikke er mulig å konkludere i forhold til årsregnskapet uten å ha vurdert andre juridiske og regulatoriske krav, og forutsatt at disse er i orden. I forhold til de plikter revisor er tillagt i norsk revisjonslovgivning, er en todeling som foreslått kunstig. Dette kan virke mer forvirrende enn avklarende for brukere av beretningen. En leser av beretningen vil trenge gode kunnskaper om revisjon for å forstå den nyanseringen som ligger i todelingen.

Beretningen fremstår dessuten etter Kredittilsynets oppfatning som mindre oversiktlig enn dagens beretning, fordi det er en del gjentakelser i omtale av revisors oppgaver under de to delene av beretningen samtidig som totaliteten i beretningen tapes.

Kredittilsynet stiller også spørsmål ved hensiktsmessigheten av at ”revisjon” av årsberetningen inngår i revisjonsberetningens andre del, gitt de nære sammenhenger det er mellom årsregnskap og årsberetning. Dette gjelder trolig særlig fjerde ledds punkt 4 om opplysninger i årsberetningen, årsregnskapet, fortsatt drift og anvendelse av overskudd eller dekning av tap.

Videre er spørsmålet om fortsatt drift en helt grunnleggende forutsetning for årsregnskapet, som må vurderes av revisor. Dersom revisor er uenig i at forutsetningen om fortsatt drift er oppfylt, må dette fremgå av revisjonsberetningen. Dersom todelingen av revisjonsberetningen beholdes, reises det spørsmål ved om revisors vurdering av denne forutsetningen skal inntas i den del som omhandler årsregnskapet, og fortrinnsvis gis en fremtredende plass, gjerne også mer fremtredende enn i dagens standardberetning. Etter Kredittilsynets syn kan det være naturlig at et eventuelt forbehold om fortsatt drift, hadde kommet forut for revisors konklusjon til årsregnskapet. Dette med bakgrunn i at en negativ konklusjon til forutsetningen om fortsatt drift, normalt vil innvirke vesentlig på vurderingen av den revisjonspliktiges eiendeler.

5. Innholdet i beretningen

- a) Forslaget til standard beretning kan forstås slik at det er henvist til bransjestandardenes etiske krav. Etter Kredittilsynets syn er dette både for snevert og uheldig, samt misvisende. Revisorloven kapittel 4 om revisors uavhengighet og objektivitet (men også andre forhold i loven, eksempelvis i forbindelse med revisorskifte) favner vesentlig videre enn kravene som fremkommer av bransjestandardene.
- b) Revisorloven § 5-6 stiller ikke eksplisitt et krav om at revisor uttaler seg om ”formuesforvaltning og internkontroll”. Kredittilsynet finner likevel å henvise til paragrafens sjuende ledds annet punktum, hvor det fremkommer at revisor skal opplyse om forhold som revisor mener bør gjøres kjent for den revisjonspliktiges deltakere eller aksjeeiere. Det er ikke tvilsomt at revisor plikter å opplyse i revisjonsberetningen om vesentlige feil og mangler ved organiseringen av og kontrollen med formuesforvaltningen.

Det fremgår ikke av forslaget til standard i hvilken av beretningens to deler eventuelle opplysninger etter § 5-6 sjuende ledd annet punktum skal plasseres. Formuesforvaltningen og kontrollen av denne kan naturlig høre inn under ”Uttalelser om øvrige forhold etter krav i norsk lov”, men det kan også tenkes opplysninger der plasseringen ikke naturlig hører hjemme under denne overskriften. Det er mulig at hensikten er at det er RS 705 (modifiserte revisjonsberetninger) eller RS 706 (presiseringsavsnitt og avsnitt om andre forhold) som må nyttes for slike tilfelle, men dette synes ikke å fremgå verken av RS 700 eller RS 705 og RS 706.

- c) Kredittilsynet kan ikke se at det skulle være behov for å ha et avsnitt om ledelsens ansvar i en revisjonsberetning. Ledelsens ansvar er regulert i selskapslovgivningen, og påvirkes ikke av den tolkning som måtte fremgå av revisjonsberetningen. Revisor kan imidlertid risikere å hefte dersom beskrivelsen av ledelsens ansvar ikke skulle vise seg å være korrekt i en konkret situasjon. Kredittilsynet foreslår at avsnittet utelates, eventuelt at det modifiseres ved å sette punktum etter ”*som fastsatt av EU*”, eller i det minste at man inntar ”*blant annet*” eller ”*for eksempel*” før den opplisting av oppgaver som nå fremstår som fullstendig og uttømmende.
- d) I oversendelsesbrev til høringsinstansene fremgår det at det har vært noe uenighet blant medlemmene i Revisjonskomiteen om oversettelsen av ”reasonable assurance”. Revisorloven § 5-6 stiller ikke noe krav om at revisor skal uttale seg om med hvilken sikkerhet revisjonen er utført. Behovet for en slik uttalelse kan derfor i seg selv være et diskusjonstema, blant annet fordi uttalelsen kan bli oppfattet som en viss reservasjon i forhold til den bekreftelsesfunksjonen lovgiver har tillagt revisjonsberetningen, og som revisorloven § 5-6

ikke åpner for noen innskrenkning av.

Skal en slik presiserende reservasjon gis, oppfatter Kredittilsynet formuleringen ”rimelig sikkerhet” som for vag. Kredittilsynet mener derfor at formuleringen ”høy, men ikke absolutt sikkerhet” best dekker det som er den faktiske situasjonen. Dette er også den formuleringen som har vært benyttet i Sverige, og som ble benyttet i det tidligere ”Rammeverk for standarder for revisjon og beslektede tjenester” (RS 120).

- e) Formuleringen ”rimelige” er benyttet i blant annet i beretningseksemplene knyttet til de regnskapsestimater den revisjonspliktiges ledelse har utarbeidet. Som omtalt ovenfor under punktet om ”betryggende sikkerhet”, finner Kredittilsynet at ”rimelig” er et vagt uttrykk. Tilsvarende gjelder her. Kredittilsynet foreslår derfor at ”rimelig” erstattes med ”forsvarlig”. Dette vil også være i samsvar med RS 540 - Revisjon av regnskapsestimater, punkt 8.
- f) Etter Kredittilsynets oppfatning bør det på nytt vurderes om det er hensiktsmessig å angi overskudd/underskudd i revisjonsberetningens identifikasjonsavsnitt, for identifikasjon av regnskapet. I Norge er det lang historie for å angi overskudd/underskudd. En endring av dette kan i seg selv skape ytterligere usikkerhet hos norske regnskapsbrukere ved innføringen av ny revisjonsberetning. Kredittilsynet viser imidlertid spesielt til at det i enkelte saker, som f. eks. Finance Credit, ble manipulert med det reviderte årsregnskapet med tilhørende noter. I denne sammenheng stiller Kredittilsynet spørsmål ved om utelatelsen kan gjøre det enklere å manipulere med det reviderte årsregnskapet.

6. Første gangs bruk av ny revisjonsstandard

Kredittilsynet antar at mange brukere av revisjonsberetningene ikke vil kjenne bakgrunnen for at revisjonsberetningen eventuelt endres nå. Etter Kredittilsynets mening bør det derfor vurderes om det er hensiktsmessig at det fremgår hva som er bakgrunnen for at revisjonsberetningen skal endres vesentlig, uten at behovet kan forklares ut fra konkrete regelverksendringer eller i innholdet av den rettslige standarden for god revisjonsskikk.

7. Til forslagene til RS 705 og RS 706

Når det gjelder eksempler på revisjonsberetning som er vedlagt RS 705 og RS 706, vises det som utgangspunkt til kommentarer under punktene 3 til og med 6.

Revisorloven § 5-6 femte ledd til sjuende ledd krever at revisor i revisjonsberetningen skal uttale seg om en del forhold. Av femte ledd fremgår det at: *”Dersom regnskapet ikke gir de opplysninger om foretakets resultat og stilling som burde vært gitt, skal revisor ta forbehold, og eventuelt gi nødvendige tilleggsopplysninger i sin beretning. Det skal henvises til eventuelle forhold som revisor har påpekt ved bruk av presisering uten å ha tatt forbehold i revisjonsberetningen.”* I sjuende ledd heter det at: *”Finner revisor at regnskapet ikke bør fastsettes slik det foreligger, skal dette angis særskilt.”* I sjuende ledd fremgår det at: *”Dersom revisor ved sine undersøkelser har funnet at det foreligger forhold som kan føre til ansvar for medlem av styret, bedriftsforsamlingen, representantskapet eller daglig leder, skal det gjøres merknad om dette i revisjonsberetningen. Revisor skal også ellers gi opplysning om forhold som vedkommende mener bør gjøres kjent for den revisjonspliktiges deltakere eller aksjeeiere.”*

Kredittilsynet kan ikke se at disse kravene revisorloven oppstiller til revisors uttalelser, er tatt inn i utkast til RS 705 og RS 706. Dette gjelder både de punktene som inneholder obligatoriske krav, samt punktene med supplerende veiledning.

Som det også fremgår av forordet til høringsutkastet til RS 705, er det i eksempler til standardene innarbeidet uttalelser knyttet til krav revisorloven oppstiller. Etter Kredittilsynets syn hadde det

likevel vært naturlig at de lovbestemte kravene til revisors uttalelse, som minimum hadde vært omtalt i standardenes veiledende punkter.

8. Til forslag til RS 710

De synspunkter Kredittilsynet har gitt uttrykk for til RS 700, vil i sin sammenheng ha betydning også for RS 710 hva gjelder utformingen av og revisors uttalelse i revisjonsberetningen. Utover dette har Kredittilsynet ikke vesentlige kommentarer til forslaget til RS 710.

9. Til forslag til RS 720

Kredittilsynet har ingen vesentlige kommentarer til oversendte høringsutkast til RS 720, utover å presisere at revisorlovens krav vil gjelde dersom revisor i revisjonsberetning eller på annen måte gir uttrykk for at regnskapet er revidert. Det vises til revisorloven § 1-1 tredje ledd.

10. Kredittilsynets konklusjon

Kredittilsynets oppfatning er at forslaget til RS 700, og spesielt utformingen av beretningen, ikke bør fastsettes i samsvar med det forslaget som er sendt på høring. Det bør skje en nærmere vurdering av så vel behovet for å endre teksten i beretningen i forhold til det som benyttes i dag, og i så fall, hvilket innhold en slik ny standard skal ha. Det vil da også være naturlig å avvente fastsettelsen av RS 705, RS 706 og RS 710 som gjeldende revisjonsstandarder, inntil det er klart. Dersom revisjonsstandardene blir gjennomført i norsk rett etter beslutning i EU, vil utformingen av revisjonsberetningen uansett måtte vurderes på nytt

For Kredittilsynet

Anne Merethe Bellamy
avdelingsdirektør

Jo-Kolbjørn Hamborg
spesialrådgiver